

NEMZETKÖZI VÁNDORLÁS

Gödri Irén

FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

- A 2004-es uniós csatlakozást követően a Magyarországra bevándorlók számában enyhe, majd 2008-ban – az előző évben bevezetett jogszabályi változásoknak köszönhetően – kiugró növekedés figyelhető meg (a bevándoroltak száma 35 ezer főre emelkedett).
- Változott a bevándorlók származási ország szerinti összetétele. A szomszédos országokból érkezők aránya az utóbbi években csökkent, főként a Romániából érkezőké, ami a 2000-es évek elején 50–57% volt, 2007-től 30% alatti. Növekedett viszont az EU15-ből, illetve az Ázsiából érkezők aránya.
- A bevándorlókra továbbra is fiatal korösszetétel jellemző, azonban az 1990-es évek elejéhez képest növekedett az idősebb korcsoportok aránya.
- Közép-Magyarország a bevándorlás kezdetétől a legpreferáltabb régió: az 1990 és 2010 között érkező bevándorlók 44%-a Budapesten, további 11%-a pedig Pest megyében telepedett le.
- Európai összehasonlításban a magyarországi bevándorlás továbbra is szerénynek mondható, mind a bevándorlók számát, mind az ezer lakosra számított arányát tekintve. Ez utóbbi alapján 2010-ben Szlovénia, Csehország és Szlovákia is megelőzte Magyarországot.
- A kivándorlók száma – a célországok tükröstatistikái alapján – az EU-csatlakozás után (és különösen 2007-től) tovább nőtt. 2011-ben a különböző európai országokban tartózkodó magyar állampolgárok száma mintegy 148 ezer fő volt (közel 60 ezerrel több, mint 2001-ben), kétharmaduk Németországban (50%) és Ausztriában (15%) élt.
- A magyar munkaerő-migráció két új célországává az Egyesült Királyság és Írország vált, 2004 és 2010 között mintegy 74 ezer magyar munkavállalót regisztráltak e két országban. A kibocsátó népességhez viszonyítva azonban az EU8 többi tagországából – Csehország és Szlovénia kivételével – jóval nagyobb volt a kiáramlás.
- A Magyarországon tartózkodó külföldiek száma 2011. január 1-jén 206 909 fő volt, 37%-uk román, 8–8%-uk ukrán és szerb, 4%-uk szlovák, 10%-uk német állampolgár. Mindössze 17% volt az Európán kívüli országokból származók aránya, ebből közel 6% a kínai.
- Az országban tartózkodó külföldiek 45%-a 20–39 év közötti. 41%-uk él a fővárosban, 38%-uk városokban és 21%-uk községekben. A Budapesten élők körében az átlagosnál is magasabb a 20–39 évesek aránya (50%).
- A külföldiek állományát a teljes népesség arányában tekintve (2,1%) Magyarország szintén európai sereghajtó, csak Szlovákia és Lengyelország marad mögötte.
- 1993 és 2010 között összesen több mint 135 ezer fő kapott magyar állampolgárságot. Az új állampolgárok 87%-a a négy szomszédos országból (66%-uk Romániából) származott. Az ázsiai származású bevándorlók közül viszonylag kevesen váltak magyar állampolgárrá. 2010-ben a Magyarországon tartózkodó külföldiek mindössze 3%-a kapott magyar állampolgárságot.

BEVEZETÉS

A külföldi népesség száma és aránya Magyarországon és az európai országok többségében évről évre nő. Az EU27 tagállamaiban 2010-ben regisztrált 1,4 millió fős népességnövekedés közel kétharmada (0,9 millió) a pozitív vándorlási egyenlegből adódott. A bevándorlás az elmúlt évtizedekben Magyarországon is hozzájárult az alacsony termékenységből adódó népességfogyás mérsékeléséhez, megállítani azonban nem tudta azt. A népességfogyás folyamatát – és ezzel együtt a népesség előregedését, az aktív korúak arányának csökkenését – erősíti ugyanakkor a kilencvenes években kibontakozó és 2004 után nagyobb lendületet kapott elvándorlás is, amelynek nagyságáról azonban nincsenek pontos adataink. Így az sem állítható egyértelműen, hogy a tényleges vándorlási egyenleg pozitív lenne, holott a hivatalos adatok alapján annak mutatkozik.

A bevándorló, illetve az országban tartózkodó külföldi népesség összetétele, területi elhelyezkedése, valamint az állampolgárságot szerző – és ezzel a „külföldiek” csoportjából kikerülő – bevándorlók összetétele, továbbá a kivándorlók jellemzői mindenképpen figyelmet érdemelnek a népesedési folyamatok szempontjából. A rendelkezésre álló statisztikai adatok megbízhatósága, részletessége, valamint a különböző adatforrások összehangoltsága azonban meglehetősen változó a különböző migráns népességek – bevándorlók, kivándorlók, itt tartózkodó külföldiek, állampolgárságot szerzők – vonatkozásában. Ezt szem előtt tartva a továbbiakban a be- és kivándorlás trendjeit mutatjuk be – nemzetközi kitekintéssel –,

valamint a különböző migráns népességek azon fontosabb demográfiai jellemzőit, amelyekről adatokkal rendelkezünk.

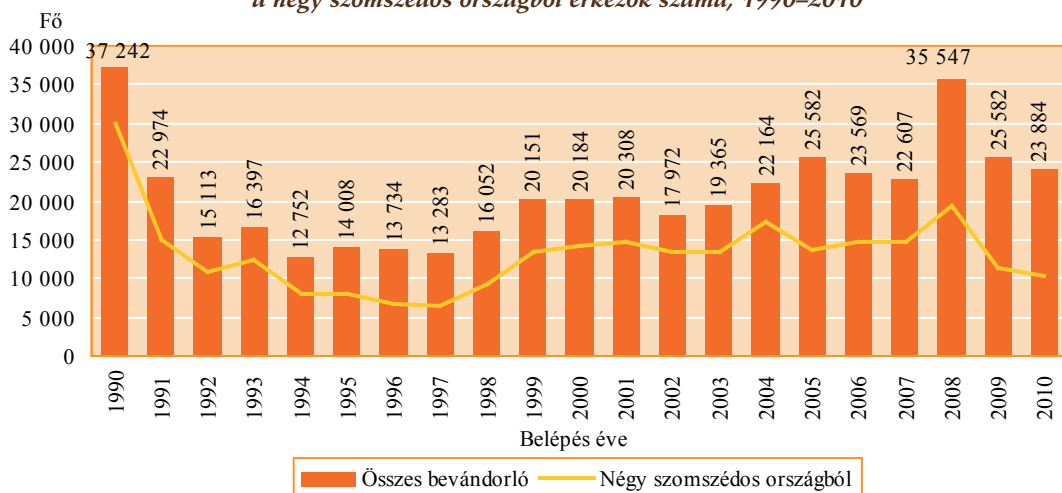
BEVÁNDORLÓK

Magyarországon – miután a kilencvenes évek elején a megnyílt határok következtében kialakult nagy bevándorlási hullám lecsengett – a *bevándorló külföldiek*^F száma egy alacsonyabb szinten (évi 13–16 ezer fő között) stabilizálódott, majd – kissé növekedve – az ezredforduló körüli években elérte az évi 20 ezer főt (1. ábra). Enyhe hullámszám után 2005-ben – hazánk uniós csatlakozását követő évben – figyelhető meg újabb növekedés, amikor a regisztrált bevándorlók száma a 25 ezer főt is meghaladta. Ez elsősorban az Európai Unió 15 régi tagországából érkezők hirtelen megnövekedett számából adódott, ami közel 8 ezer fő volt a korábbi években tapasztalt kevesebb mint 2 ezerhez képest.

A következő jelentős bevándorlási hullámhegyet a 2008-as év jelentette, amikor a bevándorlók száma megközelítette az 1990-es csúcspontot. Ez azonban leginkább az előző évben bevezetett jogszabályi változásoknak köszönhető, ugyanis a 2007. július 1-jétől hatályba lépő új idegenrendészeti törvény alapján a szabad mozgás jogával rendelkező EGT-állampolgárok¹ ún. regisztrációs igazolásokat, valamint állandó tartózkodási kártyát igényelhetek. Ezeknek a – viszonylag egyszerű és gyors eljárás keretében megszerezhető – tartózkodásra jogosító engedélyeknek a bevezetése ugrásszerű növekedést eredményezett a bevándorlók számában: a 2008-ban bevándorlóként regisztrált több mint 35 ezer fő közül mintegy 20 ezren ilyen típusú engedéllyel rendelkeztek.

¹ Az Európai Gazdasági Térség (ide tartoznak az EU-államok, Svájc, Izland, Liechtenstein és Norvégia) állampolgárai. Ekkor már a Magyarországra bevándorlók legnagyobb csoportját adó román állampolgárok is ebbe a körbe tartoztak.

1. ábra: A Magyarországra bevándorló külföldi állampolgárok és ezen belül a négy szomszédos országból érkezők száma, 1990–2010

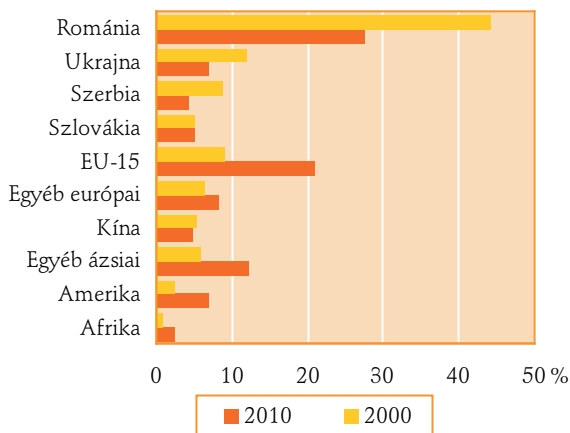

Megjegyzés: A négy szomszédos ország: Románia, Ukrajna, Szerbia (volt Jugoszlávia) és Szlovákia.
Forrás: Demográfiai évkönyvek.

A bevándorlók származási országa tekintében szintén változások figyelhetők meg. Az a kezdetektől jellemző sajátosság, hogy a bevándorlók többsége a környező országokból, és ezen belül elsősorban Romániából érkezik, az utóbbi években kevésbé volt hangsúlyos. Míg a kilencvenes években összességében a bevándorlók kétharmada érkezett a négy szomszédos országból (46%-uk Romániából), és arányuk az ezredfordulót követően a 70%-ot is meghaladta, 2009–2010-ben már csupán 44%-ot tettek ki az összes bevándorlón belül. A Romániából érkezők aránya – amely az ezredforduló utáni években 50–57% között mozgott – 2007-től 30% alá csökkent. A bevándorlók 2010-es származási ország szerinti megoszlását a tíz évvel korábbihoz hasonlítva (2. ábra), jól látható a főbb szomszédos kibocsátó országokból érkezők arányának visszaesése (Szlovákia kivételével). Ugyanakkor az EU15-ből, valamint (kisebb mértékben) a más európai országokból érkezők aránya növekedett.² A régi tagországok közül a

legtöbb bevándorló Németországból érkezik hazánkba, arányuk az utóbbi években elérte a 10%-ot az összes bevándorlón belül.

2. ábra: A Magyarországra bevándorló külföldiek megoszlása az állampolgárság országa szerint, 2000 és 2010

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

² Bár 2005 után (amikor kiugróan magas volt) visszaesés történt az EU15 tagállamaiból érkezők számában és arányában, 2008-tól arányuk újra növekedni kezdett.

A bevándorlók másik nagy csoportja az Ázsiából érkezőké: számuk és arányuk a 2000-es évek második felében magasabb volt, mint a korábbi években. E csoporton belül a kínaiak vannak többségben, ám 2007 óta (amikor közel 2000 fő érkezett) számuk is, arányuk is folyamatosan csökkent. A többi földrésről – Amerikából és Afrikából – érkezők száma szintén növekedett az utóbbi években, de összességében még így is a bevándorlók kis hányadát adják. Figyelmet érdemel azonban, hogy bár a bevándorlók többsége továbbra is európai országokból érkezik, arányuk az utóbbi években visszaesett: míg az ezredforduló után is 85–90% között mozgott, 2009-től 75% alá csökkent.

Változás figyelhető meg a bevándorlók demográfiai összetételében is. A migráció kezdetekor jellemző férfitöbblet (60% feletti arány) a kilencvenes évek során mérséklődött, majd az évezred végére eltűnt. Ezt követően azonban újra növekedni kezdett a férfiak aránya, és 2002-től napjainkig valamennyi évben 56–58% között mozgott. A nemek szerinti összetétel kibocsátó országonként is változó: 2010-ben a Szlovákiából, Lengyelországból, Oroszországból, Norvégiából és Mongóliából érkezők többsége (57–62%-a) nő volt, a többi kibocsátó ország esetében a férfiak voltak többségben. Különösen magas volt a férfiak aránya néhány ázsiai országból – Szíria, Korea, India – (66–69%), Törökországból (64%), Afrikából (61%), valamint az EU15-ből (59%) érkezők körében.

A bevándorlók *korcsoportos* megoszlását tekintve változatlanul a fiatal korösszetétel jellemző. Legnagyobb arányt a 20–29 évesek képviselnek: az elmúlt évtizedben is (akárcsak korábban) egyharmaduk tartozott ebbe a korcsoportba, és további közel egyötödük a 30–39 éves korcsoportba. 1990-hez képest jelentősen visszaesett a 15 év alatti bevándorlók, ugyanakkor növekedett az idősebb, főként az 50, illetve a 60 év feletti aránya. Míg 1990-ben a bevándorlóknak csupán 5%-a

volt 50 évnél idősebb (mindkét nem esetében), az ezredforduló óta a férfiak 14–18%-a, a nőknek pedig 16–20%-a tartozott ebbe a korcsoportba.

A származási ország szerint jelentős eltérések mutatkoznak az idősök arányában. 2010-ben összességében a bevándorlók 8%-a volt 60 év feletti, míg azonban az ázsiai országokból érkezők 2%-a, és a négy szomszédos országból érkezők 3–6%-a, addig az EU15-ből érkezők 23%-a tartozott ebbe a korcsoportba. Különösen magas volt a Németországból és a Hollandiából érkezők körében a 60 év feletti (azaz nyugdíjas) bevándorlók aránya (30%). Mindez jól mutatja a különböző bevándorló csoportok eltérő migrációs céljait, illetve motívációit.

A bevándorlók *területi megoszlása* is sajátos képet mutat. Többségük a közép-magyarországi régiót választja: az 1990 és 2010 között érkezők átlagosan 44%-a Budapesten, további 11%-a pedig a főváros vonzáskörzetében (Pest megyében) telepedett le. Szintén jelentős volt a dél-alföldi régióba érkező bevándorlók aránya is (átlagosan 13%), főleg a délszláv háború első éveiben (22–28%). Az észak-alföldi régióba a teljes időszak alatt a bevándorlók egytizede érkezett, a három dunántúli régió mindegyikébe 6–6%-uk, és mindössze 4%-uk az észak-magyarországi régióba.

Jelentős különbségek vannak a különböző országokból érkező bevándorlók területi elhelyezkedésében (1. táblázat). Közép-Magyarországra (és ezen belül elsősorban a fővárosba) jóval átlag feletti arányban érkeznek a kínaiak (81%, illetve 76%). Ugyancsak a közép-magyarországi régió jelenti a fő célterületet a két fő kibocsátó országból – Romániából és Ukrajnából – érkezők számára is, ám ők ezen belül Pest megyét is nagyobb arányban választják, különösen a román állampolgárok. De a környező országokból érkezőknél a kibocsátó országgal szomszédos régiók, illetve megyék preferenciája is megfigyelhető. Legszembetűnőbb ez a Szerbiából érkezők esetében:

2010-ben 44%-uk a Dél-Alföldet (36%-uk Csongrád megyét) választotta. Ezzel szemben az EU15-ből – és ezen belül főleg a Németországból – érkező bevándorlók az átlag-

nál jóval kisebb arányban jelennek meg a fővárosban, leginkább a dél-dunántúli, illetve a nyugat-dunántúli régióban fordulnak elő.

1. táblázat: A főbb kibocsátó országokból bevándorolt külföldi állampolgárok megoszlása területi egység (régió és megye) szerint, 2010 (%)

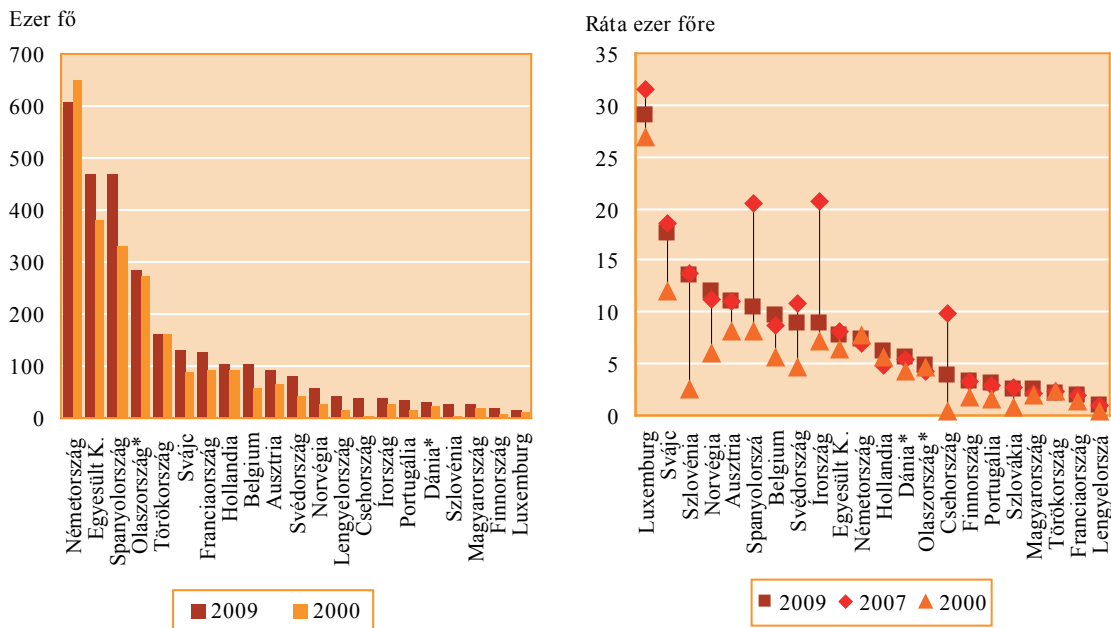
Területi egység (régió, megye)	Románia	Ukrajna	Németország	Szerbia	Szlovákia	EU15	EU27	Kína	Összes bevándorló
Budapest	28,6	38,3	18,6	33,8	25,7	30,7	29,8	76,4	41,5
Pest	20,8	12,4	3,7	6,4	4,4	4,6	12,6	4,6	10,0
<i>Közép-Magyarország</i>	<i>49,4</i>	<i>50,7</i>	<i>22,3</i>	<i>40,2</i>	<i>30,1</i>	<i>35,3</i>	<i>42,4</i>	<i>81,1</i>	<i>51,5</i>
Fejér	1,7	2,7	1,1	0,9	1,3	1,3	1,6	0,7	2,2
Komárom-Esztergom	1,6	5,4	0,8	1,3	11,9	0,7	2,2	2,2	2,1
Veszprém	1,5	1,2	5,0	0,4	1,6	3,9	2,5	0,3	2,0
<i>Közép-Dunántúl</i>	<i>4,8</i>	<i>9,3</i>	<i>6,8</i>	<i>2,6</i>	<i>14,7</i>	<i>6,0</i>	<i>6,3</i>	<i>3,2</i>	<i>6,4</i>
Győr-Moson-Sopron	4,0	2,1	4,5	1,5	35,4	6,2	7,6	1,0	4,9
Vas	4,0	0,4	2,7	0,5	0,7	3,2	3,3	0,7	2,3
Zala	0,9	0,9	10,7	0,4	0,6	7,9	3,8	0,2	2,6
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	<i>9,0</i>	<i>3,3</i>	<i>17,9</i>	<i>2,4</i>	<i>36,7</i>	<i>17,3</i>	<i>14,7</i>	<i>1,8</i>	<i>9,7</i>
Baranya	1,0	0,5	11,2	3,3	1,0	9,0	4,3	2,5	3,8
Somogy	1,2	4,7	14,0	1,7	1,2	10,4	4,6	0,3	3,2
Tolna	1,0	0,6	1,6	1,4	0,1	1,2	1,0	0,4	0,8
<i>Dél-Dunántúl</i>	<i>3,2</i>	<i>5,8</i>	<i>26,8</i>	<i>6,4</i>	<i>2,3</i>	<i>20,6</i>	<i>9,9</i>	<i>3,2</i>	<i>7,9</i>
Borsod-Abaúj-Zemplén	0,9	3,2	0,9	1,1	6,1	1,4	1,5	1,8	1,5
Heves	0,9	1,1	0,8	0,4	1,4	0,7	0,9	1,1	0,7
Nógrád	0,7	0,4	0,1	0,2	3,1	0,3	0,9	0,4	0,6
<i>Észak-Magyarország</i>	<i>2,5</i>	<i>4,7</i>	<i>1,7</i>	<i>1,7</i>	<i>10,6</i>	<i>2,4</i>	<i>3,3</i>	<i>3,3</i>	<i>2,8</i>
Hajdú-Bihar	8,6	7,4	1,8	1,0	1,5	2,3	5,5	2,8	6,3
Jász-Nagykun-Szolnok	1,2	0,9	2,4	0,5	0,3	1,9	1,4	0,8	1,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	5,2	12,5	0,5	0,8	1,5	0,7	3,0	1,2	2,8
<i>Észak-Alföld</i>	<i>15,1</i>	<i>20,8</i>	<i>4,7</i>	<i>2,3</i>	<i>3,3</i>	<i>4,9</i>	<i>9,8</i>	<i>4,8</i>	<i>10,1</i>
Bács-Kiskun	7,4	3,3	12,5	6,8	0,8	7,7	6,7	1,1	4,7
Békés	3,7	1,1	0,6	1,3	0,3	0,5	2,0	0,3	1,4
Csongrád	5,0	1,0	6,7	36,3	1,2	5,4	4,8	1,2	5,6
<i>Dél-Alföld</i>	<i>16,0</i>	<i>5,4</i>	<i>19,8</i>	<i>44,4</i>	<i>2,3</i>	<i>13,5</i>	<i>13,6</i>	<i>2,5</i>	<i>11,6</i>
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	6 581	1 619	2 420	998	1 195	5 012	13 242	1 141	23 884

Forrás: Demográfiai évkönyv 2010.

A bevándorlók utóbbi években tapasztalt magasabb száma ellenére Magyarország továbbra sem tartozik a jelentős migrációs célszágok közé. Európai összehasonlításban a magyarországi bevándorlás mind a *bevándorlóké számát*, mind az *ezer lakosra számított arányát* – azaz a *nyers bevándorlási rátát*^F – tekintve szerénynek mondható (3. ábra). Míg a hagyományos bevándorló orszá-

gokban (Németország, Franciaország, Egyesült Királyság, Svájc), valamint az új célszágokban (Spanyolország, Olaszország) évente százezres nagyságrendű a beáramlás, a kelet-közép-európai országok közül egyedül Csehország érte el ezt a szintet 2007-ben (a bevándorlás 2002-től tapasztalható folyamatos növekedése révén).

3. ábra: A bevándorló külföldiek száma és a nyers bevándorlási ráta néhány OECD-tagországban

Megjegyzés: *2008. évi adat (a 2009. évi helyett).
 Forrás: OECD 2011, Eurostat adatbázis 2012, saját számítás.

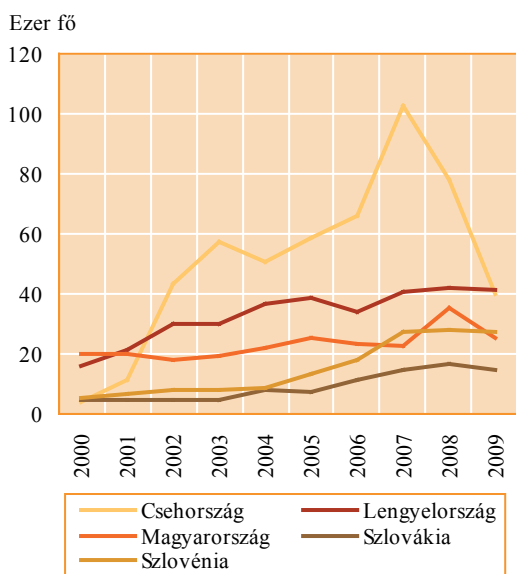
Magyarország a bevándorlók ezer lakosra vetített számát tekintve is a sor végén van az európai országok között. E mutató értéke 2009-ben hazánkban 2,5 volt, ennél kisebb csak néhány országban tapasztalható (3. ábra). Nagyon magas volt viszont Luxemburg (29) és Svájc (18) esetében, de jelentős volt Szlovéniában (14), Norvégiában (12), Ausztriában (11) és Spanyolországban (10,5) is. Megfigyelhető továbbá, hogy néhány fog-

dó országban (Spanyolország, Írország, Csehország) a 2007-ben még igen magas nyers bevándorlási ráta 2009-re jelentősen visszaesett, amihez feltehetően a 2008-ban kezdődő gazdasági válságnak a munkaerőpiacokra gyakorolt negatív hatása is hozzájárult.

A kelet-közép-európai országokba érkező bevándorló külföldiek száma a 2004-es uniós csatlakozást követően növekedett, ez azonban Csehország kivételével nem volt jelentős

mértékű, és 2007 után Csehország esetében is visszaesés történt (4. ábra). A növekedés ugyanakkor Magyarország esetében volt a legszerényebb, még a nálunk jóval kisebb lakosságszámú Szlovénia is (ahová korábban igen kevés bevándorló érkezett) hazánkkal azonos nagyságrendben fogadott bevándorlókat az utóbbi években.

4. ábra: A bevándorló külföldiek számának alakulása néhány közép-kelet-európai országban, 2000–2009

Forrás: OECD 2011.

A bevándorló külföldiek mellett *bevándorló magyar állampolgárok*^F is érkeznek az országba – zömében nem magyarországi születésűek, feltehetően a korábban kivándoroltak leszármazottai. Számuk a kilencvenes évek második felében még alig volt több mint évi 1000 fő, az ezredforduló után évi 2 ezer fő körül ingadozott.

A bevándorlást sokan a hazai, illetve az európai népesedési problémák egyik lehetséges megoldásának tekintik, azonban – mint arra nyugati elemzők is nemegyszer felhívták a

figyelmet – pozitív demográfiai hatásai mellett egyéb társadalmi, kulturális következményeivel is számolni kell. A kellően nagy számban érkező bevándorlók megállíthatják ugyan a népességcsökkenést, de a népesség előregedésére nem jelentenek megoldást. Ahhoz hosszú időn keresztül kellene folyamatosan fiatal korösszetételű bevándorlókat fogadni, ez viszont a népesség összetételét egyéb (etnikai, vallási) szempontokból is megváltoztathatja.

KIVÁNDORLÓK

A bevándorló külföldiek egy része idővel elhagyja az országot: továbbmegy, vagy visszatér a kibocsátó országba. Aki ezt bejelenti, illetve aki lejárt tartózkodási engedélyét nem hosszabbítja meg, azt kivándorlóként regisztrálják.

A *kivándorló külföldi állampolgárok*^F a kilencvenes évek legelején a bevándorlóknak mintegy 25–30%-át tették ki, 1993-tól azonban ez az arány folyamatosan 20% alatt maradt, sőt az ezredforduló körül 10%-ra csökkent. A 2000-es évek közepétől a kivándorló külföldiek száma folyamatosan nőtt, arányuk az utóbbi években a bevándorlók 22–25%-át tette ki. A bevándorlókhoz képest kissé idősebb, ám még mindig fiatal korösszetételűek, többségük a 30–39 éves korcsoportba tartozik. A férfiak aránya kisebb magasabb közöttük (62–67%), mint a bevándorlók közt.

A magyar állampolgárok kivándorlásáról még kevésbé rendelkezünk megbízható adatokkal. A rendszerváltással ugyan elhárultak a kivándorlás előli akadályok, ezzel együtt viszont a folyamat ellenőrizhetősége is lehetetlenné vált. Az országból hosszabb időre vagy véglegesen távozóknak van ugyan bejelentési kötelezettségük, ennek elmulasztása azonban semmilyen szankci-

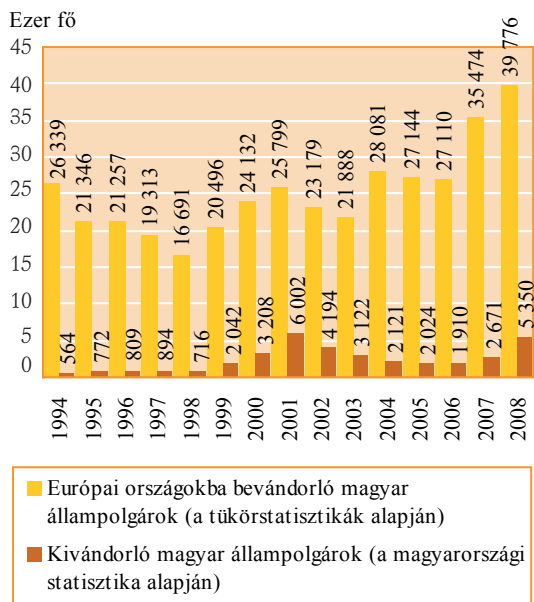
ót nem von maga után, így az esetek túlnyomó részében a bejelentés nem történik meg. Ennek következtében a magyar állampolgárok nemzetközi vándorlásának pontos számbavétele – mind a kivándorlás, mind a visszavándorlás vonatkozásában – máig megoldatlan feladat.

A *kivándorló magyar állampolgárok*^F tényleges száma leginkább a célországok tükörstatisztikái alapján becsülhető. Az ezekből származó összesített adatokat – a különböző európai országokban azonos években bevándorlóként regisztrált magyar állampolgárok összlétszámát – a kivándorlókról közölt hazai hivatalos adatokkal összevetve, nagyságrendbeli különbségek figyelhetők meg (5. ábra). A bemutatott időszak nagy részében évi 20–28 ezer, majd 2007-ben több mint 35 ezer, 2008-ban pedig közel 40 ezer magyar állampolgárt regisztráltak bevándorlóként az európai országokban.³ (Az ezt követő évekre nagyon sok befogadó ország esetében még adathiány van, ezért eltekintettünk az összesítéstől.) Ezzel szemben a magyarországi kivándorlási statisztikában 1998-ig néhány száz fő kivándorló jelenik meg évente, majd ezt követően – az ideiglenesen külföldre távozókkal kiegészülve – számuk néhány ezer főre emelkedik. De az elmúlt években még így is 1000 fő alatt volt a véglegesen, és 4–5 ezer fő között az ideiglenesen külföldre távozók bejelentett száma, ami messze elmarad a tükörstatisztikák adataitól.

Látható, hogy Magyarország uniós csatlakozása valamelyest felerősítette a kivándorlást (5. ábra), ám kiugró növekedést e téren a 2007-es, majd a 2008-as év hozott, amihez feltehetően az is hozzájárult, hogy 2006-ban további öt tagország (Finnország, Görögország, Olaszország, Portugália, és Spanyolország), 2007-ben újabb kettő (Hollandia és Luxemburg), 2008-ban pedig Franciaország is megszüntette a munkaerőpiaci korlátozásokat a magyar állampolgárokkal szemben.

³ Nyilván ez sem jelenti a kivándorló magyarok teljes létszámát (csupán annak alsó határát), hiszen némely európai ország esetében egyes évekre adathiány van, továbbá más földrészekre is távozhattak magyar állampolgárok.

5. ábra: A Magyarországról kivándorló és az európai országokba bevándorló magyar állampolgárok száma, 1994–2008

Forrás: Saját adatgyűjtés az Eurostat adatbázisából (2012); Demográfiai évkönyv 2010.

Európán belül a magyarok számára továbbra is Németország az elsődleges célország, ahol az ezredforduló után is évente 14–25 ezer fő magyar állampolgárságú bevándorlót regisztráltak. 2000 és 2008 között az európai célországot választó magyarok átlagosan kétharmada (a kilencvenes évek közepén még több mint kilenctizede) ide érkezett. Ennél jóval kisebb, ám jelentős létszámban (évi 2,4 és 5,2 ezer fő között) Ausztria és az utóbbi évtizedben az Egyesült Királyság fogadott be magyar állampolgárokat (2. táblázat). Bár az EU-csatlakozást követően új célországokban is (Spanyolország, Olaszország, Hollandia, Svédország) a korábbinál nagyobb számban jelentek meg magyar bevándorlók, alapvetően mégis a hagyományos migrációs minták továbbélése figyelhető meg.

2. táblázat: A főbb európai célországokba bevándorló magyar állampolgárok száma, 2000–2009 (ezer fő)

Célország	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Németország	16,9	17,0	16,5	14,3	17,4	18,6	18,7	22,2	25,2	–
Ausztria	2,4	3,0	2,6	2,8	3,2	3,4	3,6	4,5	5,2	–
Egyesült Királyság	2,0	3,2	1,3	2,0	4,1	1,1	–	–	3,5	–
Spanyolország	0,2	0,3	0,3	0,3	0,6	0,8	1,3	2,1	1,4	1,0
Hollandia	0,5	0,5	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6	1,0	1,7	1,9
Olaszország	0,4	–	0,4	0,7	0,6	0,5	0,6	1,4	1,1	1,0
Svédország	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,5	0,8	1,0	1,0

Forrás: Saját adatgyűjtés az Eurostat adatbázisából (2012).

A legfőbb célország, Németország esetében a bevándorló magyarokról az Eurostat 2009-re sem közöl még adatokat. A német Szövetségi Statisztikai Hivatal adatai szerint viszont a regisztrált magyar állampolgárságú bevándorlók számának 2004-től folyamatos növekedése 2008 után sem torpant meg, sőt fokozódott: 2010-ben megközelítette a 30 ezer főt, 2011-ben pedig a 40 ezer főt is meghaladta.

A kivándorlók jellemzőiről még kevésbé vannak adataink, mint a számukról. Bár az ország elhagyását főként a fiatalabb, gazdaságilag aktív korosztályok tervezik, a ténylegesen távozók nem és kor szerinti összetételéről csak a fogadó országok statisztikáiból tájékozódhatunk. Ezek alapján megfigyelhető, hogy míg a Németországban nyilvántartott magyarok közt a férfiak vannak többségben (arányuk 2000-től napjainkig mintegy 60% körül mozgott), a Svédországban és Spanyolországban élők 60%-a volt nő az évezred elején, majd 2007-től kiegyenlítődött a nemek aránya. Az Olaszországban élő magyarok közt viszont nagyon magas (70–80% közötti) női arány figyelhető meg.

Ami a korösszetételt illeti: míg a Spanyolországban élő magyarok körében 2009-ben kiugróan magas volt a 25–34 év közöttiek aránya (44%), és nagyon alacsony az idősebb

korcsoportoké (mindössze 5%-uk volt 55 év feletti), a Németországban élő magyarok közt már nagyobb arányt képviseltek az idősebbek (16%-uk volt 55 év feletti, és kevesebb mint 30%-uk 25–34 éves). Ebből is jól látszik az új és a hagyományos célországok közötti különbség. A Svédországban élő magyarok sajátossága a fiatalkorúak magas aránya: 2009-ben közel egyötödük 20 év alatti volt (15%-uk 14 év alatti), ami arra utal, hogy az ide vándorlók közt nagyobb arányban vannak a gyermekes családok.

A befogadó országok statisztikái alapján összesítve a Magyarországról évente kivándorlók számát, megállapítható, hogy 1994 és 2008 között legalább 380 ezer magyar állampolgár távozott különböző európai országokba, ebből közel 230 ezer 2001-től. Ha ehhez még hozzávesszük a 2009 és 2011 októbere között távozókat – ami csak Németország esetében legalább 80 ezer fő –, akkor legkevesebb 310 ezer fő távozásával számolhatunk a két népszámlálás közötti időszakra. Ugyanakkor 2001 februárja és 2011 októbere között a természetes fogyásból adódó veszteség mintegy 387 ezer fő volt, a külföldi állampolgárok be- és kivándorlásának pozitív egyenlege 220 ezer fő, a bevándorló magyar állampolgárok száma pedig összesen mintegy 25 ezer fő (ez utóbbi kettő a 2011-re becsült adattal együtt).

Ha a két népszámlálás között valóban csupán 216 ezer fővel csökkent Magyarország lakossága – mint ahogyan azt a 2011. évi népszámlálás előzetes adatai mutatják –, akkor a magyar állampolgárok kivándorlásából adódó veszteség mindössze 74 ezer fő volt. Ennek alapján vagy az feltételezhető,

hogy az említett időszakban kivándorló magyarok mintegy háromnegyede visszatért⁴ (ami nem túl valószínű), vagy az, hogy a vándorlási többlet pozitív egyenlege volt a rögzítettnél jóval magasabb, vagy pedig a népszámlálás végleges eredményei térnek el az előzetesektől.

3. táblázat: A főbb európai célországokban tartózkodó magyar állampolgárok száma, 2004–2011

Célország	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Németország	54 714	47 808	49 472	56 075	60 221	63 801	65 443	73 433
Ausztria	14 151	15 133	16 284	17 428	19 318	21 527	–	–
Spanyolország	1 724	2 298	3 044	4 704	6 628	7 791	8 365	9 104
Olaszország	3 446	3 734	4 051	4 389	5 467	6 171	6 868	7 404
Hollandia	1 886	2 029	2 271	2 386	2 921	4 044	5 294	6 546
Szlovákia	1 539	1 526	1 760	2 106	2 702	3 623	4 602	5 341
Svédország	2 303	2 309	2 349	2 560	3 104	3 862	4 525	4 886

Forrás: Saját adatgyűjtés az Eurostat adatbázisából (2012).

A visszatérések vagy továbbvándorlások ellenére a csatlakozást követően egészen napjainkig folyamatosan növekedett a főbb célországokban tartózkodó magyar állampolgárok száma (3. táblázat). Németországban – bár 2005-re visszaesés látható – 2011 elején már 25 ezer fővel több magyart tartottak nyilván, mint 2005-ben. Úgy tűnik, a 2008-as gazdasági válság sem törte meg ezt a folyamatot.

2011-ben a különböző európai országokban tartózkodó (hivatalosan nyilvántartott) magyar állampolgárok száma összesen mintegy 148 ezer fő volt (közel 60 ezerrel több, mint 2001-ben). Kétharmaduk a két legjelentősebb célországban, Né-

metországban (50%) és Ausztriában (15%) élt (4. táblázat). Ezek az adatok azonban nem tartalmazzák azokat a kivándorlókat, akik időközben megszerezték az adott ország állampolgárságát.⁵ A magyarországi születésű népesség száma a legtöbb befogadó ország esetében jóval meghaladja a magyar állampolgárok számát.⁶ Ausztria esetében például 2001 és 2009 között az országban tartózkodó magyar állampolgárok száma 13 és 21 ezer között, míg a magyarországi születésű népességé 30 és 36 ezer között mozgott. Svédországban a magyar állampolgárok száma 2011-re megközelítette az 5 ezer főt, ám a Magyarországon születetteké több mint 15 ezer volt.

⁴ A fogadó országok statisztikáiban „kivándorló magyar állampolgárok” is szerepelnek, azt viszont nem tudjuk róluk, hogy hazatértek-e, vagy más célországba távoztak. Ugyanakkor ezek a kivándorlási statisztikák is ugyanolyan bizonytalanok, mint a magyar.

⁵ Ugyanakkor Európán kívül, más földrészekén is élnek magyar állampolgárok, illetve magyarországi születésűek.

⁶ Kivételt jelent Spanyolország, ahol az állampolgárság megszerzése a külföldi népesség nagyon kis hányadára jellemző.

4. táblázat: Az egyes európai országokban tartózkodó magyar állampolgárok száma és megoszlása 2001-ben és 2011-ben (január 1.)

Célország	2001		2011	
	N	%	N	%
Ausztria**	12 729	14	21 527	14,5
Belgium*	1 534	1,7	3 772	2,5
Bulgária**	95	0,1	88	0,1
Csehország	418	0,5	711	0,5
Dánia	391	0,4	1 867	1,3
Egyesült Királyság	4 273	4,7	–	–
Finnország	654	0,7	1315	0,9
Franciaország	2 961	3,2	–	–
Görögország	538	0,6	–	–
Hollandia	1 538	1,7	6 546	4,4
Írország	–	–	4 877	3,3
Izland***	49	10,1	48	0,0
Lengyelország	403	0,4	449	0,3
Lettország	13	0,0	31	0,0
Litvánia***	8	0,0	6	0,0
Luxemburg***	143	0,2	688	0,5
Málta***	12	0,0	107	0,1
Németország	54 437	59,7	73 433	49,6
Norvégia***	343	0,4	651	0,4
Olaszország	3 066	3,4	7 404	5,0
Portugália	158	0,2	428	0,3
Románia**	23	0	268	0,2
Spanyolország	778	0,9	9 104	6,1
Svájc***	3 559	3,9	4 400	3,0
Svédország	2 988	3,3	4 886	3,3
Szlovákia	–	–	5 341	3,6
Szlovénia	51	0,1	201	0,1
Együtt	91 162	100,0	148 148	100,0

Megjegyzés: *2010. évi adat, **2009. évi adat; ***2008. évi adat (a 2011. évi helyett); –: adathiány. Teljes adathiány miatt a táblázat nem tartalmazza Ciprus, Észtország és Liechtenstein adatait.

Forrás: Saját adatgyűjtés az Eurostat adatbázisából (2012).

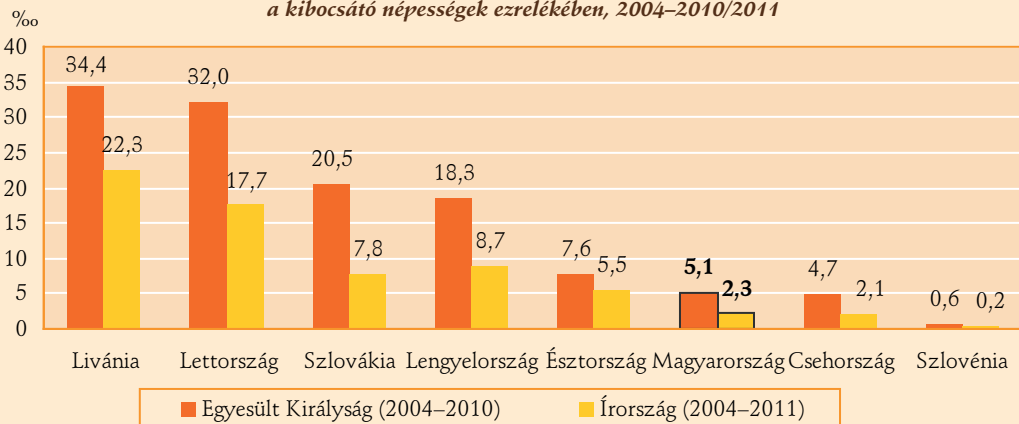
A fenti adatok ellenére a magyarországi kivándorlás a többi kelet-közép-európai ország-

hoz képest az elmúlt évtizedben viszonylag alacsony szintű volt. Mind az EU-hoz 2004-ben csatlakozó országok többségéből (Csehország és Szlovénia kivételével), mind a 2007-ben csatlakozó Romániából és Bulgáriából jóval nagyobb kivándorlási hullám zajlott. Magyarország esetében jelenleg mutatkoznak a trendváltás jelei: egyfelől az utóbbi két évben jelentősen megnőtt a kivándorlók száma (mint az a németországi bevándorlási adatokból látszik), másfelől a migrációs potenciál vizsgálatok is minden eddiginél nagyobb elvándorlási szándékot mutatnak, ami különösen magas a fiatalok körében.

A MUNKAERŐ-MIGRÁCIÓ ÚJ CÉLORSZÁGAI

A 2004-es uniós bővítést követően az új tagállamok állampolgárai számára a munkaerő-migráció két új célországává a munkaerőpiacát azonnal megnyitó Egyesült Királyság és Írország vált. Ezen országok munkaügyi statisztikái jól tükrözik a kelet-közép-európai munkaerő-migráció mértékét. Az ezekben regisztrált munkavállalók számát tekintve látható, hogy a csatlakozást követő év(ek)ben az EU8 országaiból érkezők száma megnőtt, majd 2008 után – feltehetően a gazdasági recesszió miatt – a legtöbb kibocsátó ország esetében visszaesett (különösen az Írországi irányuló migráció). Míg az Egyesült Királyság bevándorlási statisztikájában évi 1–4 ezer magyar állampolgár jelenik meg, munkavállalóként 2004 és 2010 között összesen 51 400 főt regisztráltak, Írország esetében pedig 2011 szeptemberéig több mint 23 ezer főt. Összességében azonban a magyarországi munkaerő-migráció mindkét célország vonatkozásában elmaradt a legtöbb kelet-közép-európai országhoz képest. A kibocsátó népességhez viszonyítva csak Csehországból és Szlovéniából távoztak kevesebben, mint Magyarországról, a legnagyobb arányban pedig a litvánok és a lettek, továbbá a szlovákok és a lengyelek jelentek meg a szigetországok munkaerőpiacán.

Az Egyesült Királyságban és Írországra regisztrált munkavállalók az EU8 országokból a kibocsátó népességek ezrelékében, 2004–2010/2011

Forrás: Department of Social and Family Affairs (Ireland), Home Office UK Border Agency; saját számítás.

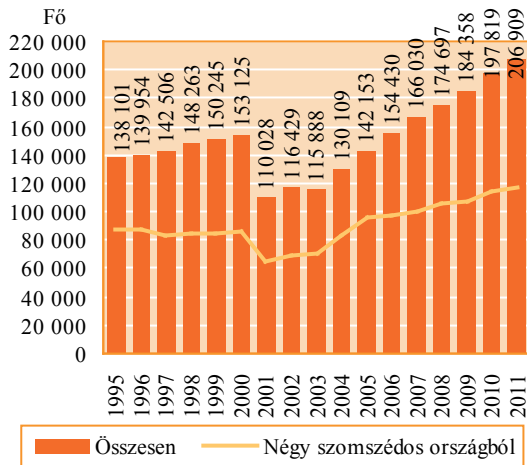
A MAGYARORSZÁGON TARTÓZKODÓ KÜLFÖLDIEK

A Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok^F száma – a vissza/továbbvándorlások és a honosítások ellenére – már 1995 és 2000 között is növekedett, majd 2001-től (az adatrevízió miatti visszaesést követően) a növekedés tovább folytatódott és 2004-től még hangsúlyosabbá vált (6. ábra).

Az országban tartózkodó külföldiek száma a 2001. évi 110 ezerről 2011. január 1-jére mintegy 207 ezerre emelkedett. A szomszédos országokból származók aránya a külföldiek állományán (stock) belül kissé alacsonyabb, mint a bevándorlók (flow) esetében, azonban így is 56–68% között mozgott a vizsgált időszakban.

Az itt tartózkodó külföldiek állampolgárság szerinti származási országát tekintve hasonló kép rajzolódik ki, mint a bevándorlók esetében: legnagyobb arányt a szomszédos országok (elsősorban Románia), továbbá Németország és Kína állampolgárai képviselnek (7. ábra).

6. ábra: A Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok és ezen belül a négy szomszédos országból érkezettek száma, 1995–2011 (január 1-jei adatok)

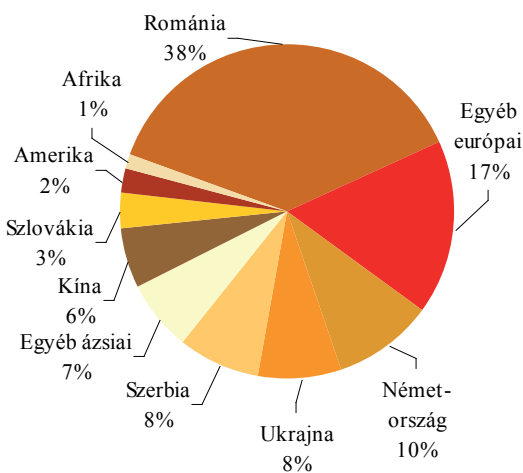
Megjegyzés: A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) külföldiekre vonatkozó nyilvántartási rendszere 2000. január 1-jével megváltozott, 1995-től a feldolgozás más módszertan szerint történt (ezért a korábbi időszakra nincsenek összehasonlítható adatok). 2001. január 1-jétől ugyanakkor adatrevízió is történt (a lejárt tartózkodási engedélyesek kikerültek a nyilvántartásból), ennek következménye a több mint 40 ezer fős csökkenés.

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

Az egyéb európai kategórián belül valamennyi régi EU-tagország szerepel, továbbá ezer fő feletti létszámban élnek Magyarországon lengyel, orosz és török állampolgárok is. Összességében a hazánkban tartózkodó külföldiek zöme (82–89%-a) 1995 óta valamennyi évben európai volt.

A külföldi állampolgárok körében a *nemek aránya* viszonylag kiegyenlített: 1995 és 2000 között enyhe férfibőblet (52–53%), majd 2005-ig enyhe nőbőblet (51–52%) figyelhető meg, ezt követően újra a férfiak aránya növekedett kissé: 2010–2011-ben 53%-os volt, a Budapesten tartózkodók körében kissé magasabb (55%). Egyes kibocsátó országok állampolgárai között azonban a nők vannak többségben, így Oroszország (64%), Lengyelország (61%), Szlovákia (60%) és Ukrajna (53%) esetében is.

7. ábra: A 2011. január 1-jén Magyarországon tartózkodó külföldiek megoszlása az állampolgárság országa szerint

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

A *korcsoportos* megoszlást tekintve a migráns népességre általában jellemző fiatal korösszetétel rajzolódik ki: a 2011. január 1-jén Magyarországon tartózkodó külföldi ál-

lampolgárok egyharmada 30 év alatti, további közel egynegyede pedig 30–39 éves volt. Összességében 45%-uk tartozott a 20–39 éves korcsoportba. Ennél is magasabb a fiatalok részaránya Budapesten: közel kétharmaduk 40 év alatti, és 50%-uk 20–39 éves, ami nyilván e korosztály elsődlegesen munkavállalási, illetve tanulási célú migrációs motivációival van összefüggésben.

A külföldi népesség korcsoportok szerinti megoszlását a teljes népességével összehasonlítva, mindkét nem esetében a 20 és 49 év közötti korcsoportok magasabb aránya figyelhető meg a külföldiek körében, az 50 év felettek és főleg a 20 év alattiak aránya viszont jóval szerényebb, mint a fogadó népességben belül. Míg a 20–24 és a 25–29 éves korcsoportokban az országban tartózkodó külföldi állampolgárok ezer lakosra jutó aránya 2011-ben 33 ezrelék volt a nők, és 35 ezrelék a férfiak esetében, a 60 év felettek, illetve a 20 év alattiak körében ezek az arányok 15 ezrelék alatt maradtak.

A külföldi népesség egyéb fontos jellemzőiről (iskolai végzettség, gazdasági aktivitás, foglalkozás, nyelvi-kulturális jellemzők) a népszámlálás eredményei nyújtanak majd információt, a bevándorlási statisztika ugyanis ebben a vonatkozásban egyáltalán nem, vagy csak nagyon hiányos adatokkal rendelkezik.

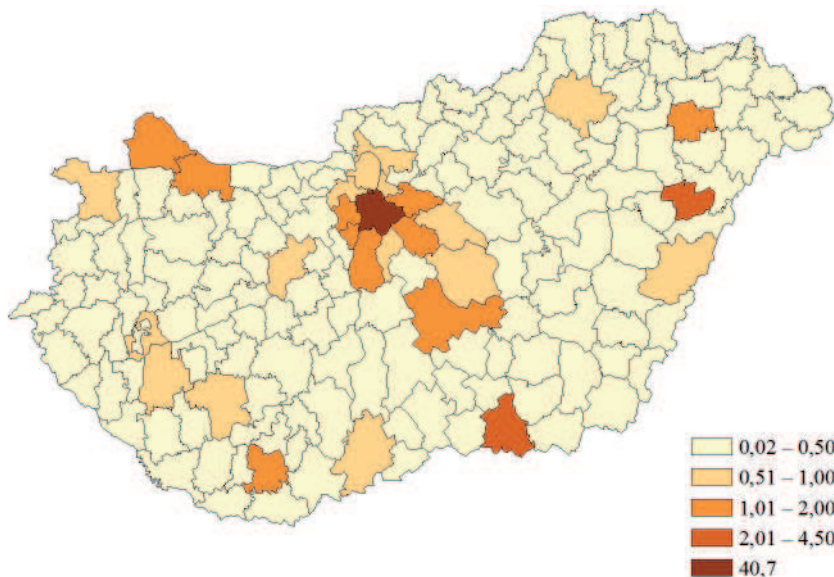
Akárcsak a bevándorlóké, az országban tartózkodó külföldiek *területi elhelyezkedése* is sajátos. Jelentős arányban a közép-magyarországi régióban (55%), ezen belül elsősorban a fővárosban tömörülnek. 2001 óta mind a Budapesten, mind a Pest megyében élők arányában növekedés figyelhető meg, aminek következtében a 2000-es évek közepétől már valamennyi évben a külföldi állampolgárok több mint fele (52–57%-a) a közép-magyarországi régióban található. Emellett nagyobb arányban élnek még külföldiek a dél-alföldi, valamint az észak-alföldi régióban, bár arányuk 2001-hez képest mindkét esetben valamelyest csökkent. A két régió belül

leginkább azokban a megyékben (Szabolcs-Szatmár-Bereg és Csongrád) esett vissza a külföldiek aránya, ahol 2001-ben Pest megye után a legnagyobb volt. Ugyancsak enyhe csökkenés figyelhető meg a külföldiek arányában az általuk legkevésbé preferált észak-magyarországi régióban is, ami feltehetően azzal függ össze, hogy ez a terület egyre inkább az ingázó migránsok (határ menti munkavállalók) célterülete, és kevésbé a tartózkodási vagy letelepedési engedéllyel rendelkezőké. A főváros és környéke mellett egyedül a nyugat-dunántúli régióban – ezen belül Győr-Moson-Sopron, illetve Zala megyében – nőtt a külföldiek

aránya az elmúlt évtizedben. A felsorolt változások ellenére azonban összességében viszonylagos állandóság figyelhető meg a külföldi állampolgárok területi megoszlásában, a régiók megoszlási arány szerinti sorrendje alig módosult.

Kistérségi bontásban megfigyelhető, hogy jól ismert koncentrációjuk ellenére kisebb-nagyobb számban valamennyi kistérségben élnek külföldi állampolgárok, megoszlásukat tekintve azonban csak 29 kistérségben érik el a 0,5%-ot, és mindössze kettőben – a Szegedi és a Debreceni kistérségben – lépik túl a 2%-ot (8. ábra).

8. ábra: A Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok megoszlása kistérségek szerint, 2011. január 1. (%)

Forrás: Demográfiai évkönyv 2010.

A lakóhely településtípusát tekintve 2011-ben a hazánkban tartózkodó külföldiek 41%-a élt a fővárosban, 38%-uk városokban és 21%-uk községekben. Az időbeli tendenciát tekintve, a főváros növekvő vonzereje a városokban élők arányának csökkenésével járt együtt,

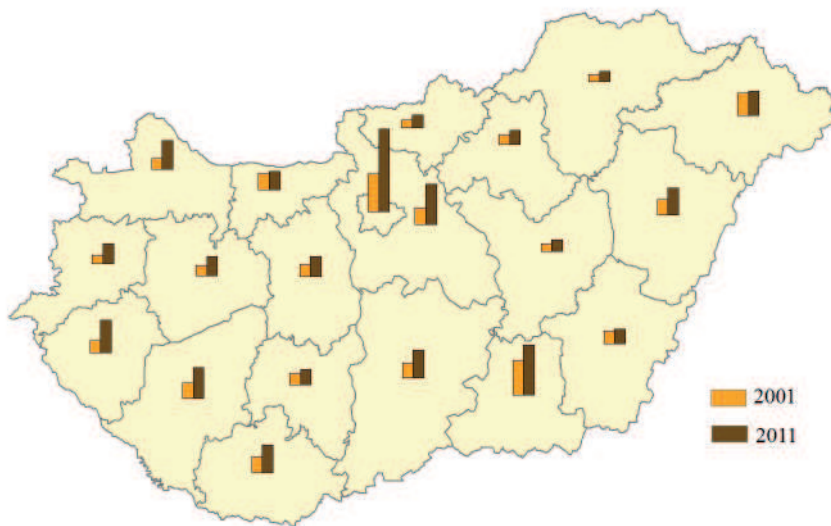
miközben a községekben élők arányában az elmúlt évtizedben nem történt lényeges változás.

A különböző régiók és településtípusok preferenciája a külföldi népesség ezer lakosra számított arányában is tükröződik. Miköz-

ben a 2001. évi országos érték (10,8 ezrelék) 2011-re közel duplájára (20,7 ezrelékre) nőtt, ez a növekedés nem volt egyforma az egyes régiók, illetve megyék szintjén. Budapesten és Pest megyében – ahol már 2001-ben is a legnagyobb arányban voltak jelen a népességben belül a külföldiek – a növekedés hangsúlyosabb volt, és jelentős volt a Nyugat-Dunántúl két megyéjében (Zala és Győr-Moson-Sopron) is (9. ábra). Ezzel

szemben Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés és Komárom-Esztergom megyében az elmúlt évtized alatt alig növekedett a külföldiek ezer lakosra jutó aránya. Ennek ellenére Közép-Magyarország után továbbra is a Dél-Alföldön a legnagyobb ez az arány. Ami a településtípusokat illeti: a városokban és a községekben a külföldiek ezer lakosra jutó aránya alig egyharmada a budapesti értékeknek.

9. ábra: A Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok 1000 lakosra jutó aránya megyék szerint, 2001. és 2011. január 1.

Forrás: Demográfiai évkönyv 2010.

A külföldiek területi megoszlásában a származási ország szerinti különbségek is jelentősek. A közép-magyarországi régió és főleg a főváros az ázsiai származású bevándorlók számára különösen vonzó célterület: 2011-ben a kínaiak 82%-a élt a fővárosban, a községekben viszont alig 1%-uk. A környező országokból érkezettek több csoportjánál is megfigyelhető a kibocsátó országukkal szomszédos területeken való koncentrálódás, míg a nyugat-európai állampolgárok a dunántúli régiókban vannak felülreprezentálva (például

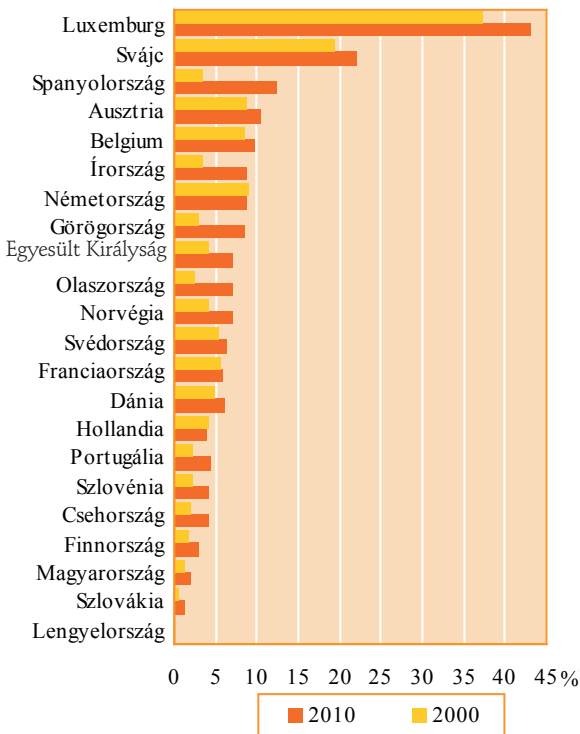
a német állampolgárok 44%-a a dél- és nyugat-dunántúli régiókban élt, és 39%-uk községekben).

A külföldi állampolgárok össznépességben belüli aránya – létszámbeli növekedésük ellenére – továbbra is alacsony: a 2001-es 1,1%-ról 2011-re 2,1%-ra emelkedett. E tekintetben Magyarország – a 2010-es nemzetközi adatokat tekintve – elmarad a legtöbb európai országtól, csupán Szlovákiát és Lengyelországot előzi meg (10. ábra). A tíz évvel korábbi arányokkal összehasonlítva látható, hogy

néhány kivételtől (Németország, Hollandia) eltekintve, az országok többségében növekedett a külföldiek aránya a 2000. évihez képest. Különösen nagy volt a növekedés Spanyolország, Olaszország, Görögország és Írország, de jelentős volt Portugália, Csehország és Szlovénia esetében is.

A legtöbb országban a külföldi állampolgárságú népességhez képest nagyobb arányt tesz ki a külföldi születésű népesség.⁷ Ezt Magyarországon jelenleg mintegy 4,4%-ra becsülik, pontos adatot a népszámlálás végleges eredményei nyújtanak majd.

10. ábra: A külföldiek aránya a fogadó népességben belül néhány európai országban, 2000 és 2010

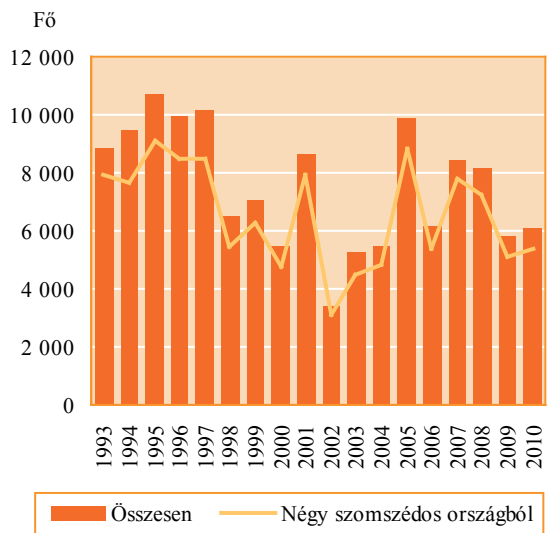
Forrás: Eurostat (Statistics in focus 34/2011).

⁷ Kivételt jelent például Luxemburg, ahol a külföldi születésű népesség 2010-ben 32,5% volt, míg a külföldi állampolgárok aránya 43%, ami annak köszönhető, hogy nagyon nehéz az állampolgárság megszerzése (még a külföldieknek az országban született gyermekei esetében is).

A MAGYAR ÁLLAMPOLGÁRSÁGOT KAPOTT KÜLFÖLDIEK

Magyarországon 1993 és 2011 között összesen több mint 135 ezer bevándorló kapott állampolgárságot (11. ábra).

11. ábra: A magyar állampolgárságot kapott külföldiek és ezen belül a négy szomszédos országból érkezettek száma, 1993–2010

Forrás: Demográfiai évkönyvek, *előzetes adat.

Az új állampolgárok 87%-a a négy szomszédos országból, többségük Romániából (66%) származott. A szomszédos országbeliek aránya az új állampolgárok körében végig magasabb volt, mint a bevándorlóknál megfigyelt arányuk (85–93% között mozgott). Ez abból adódik, hogy a magyar nemzetiség és anyanyelv megkönnyíti az állampolgárság-szerzés feltételeinek teljesítését. Az Ázsiából érkezettek évről évre alig 1–2 százalékát teszik ki az új állampolgároknak, tehát viszonylag magas

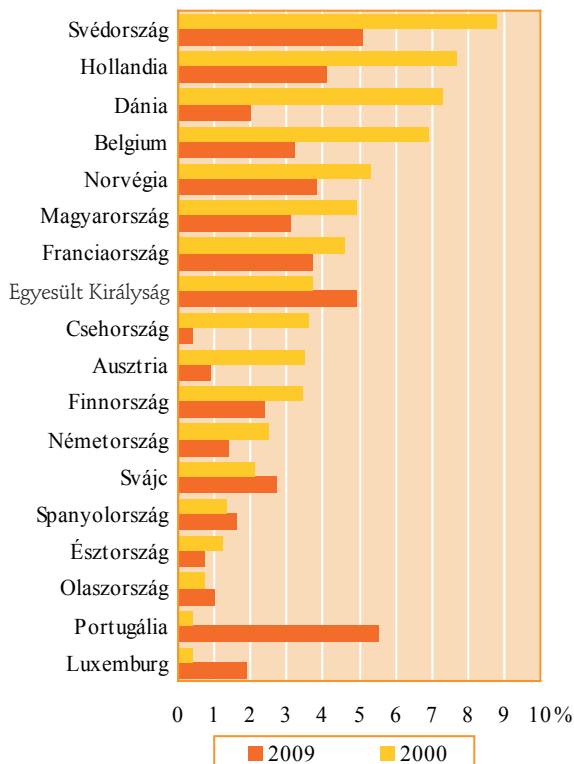
(2011-ben 26 ezer feletti) létszámuk ellenére kevesen válnak közülük magyar állampolgárrá. Az állampolgárságot szerzők körében kissé magasabb a nők aránya: a 2000-es évek közepétől folyamatosan 56% körüli. Az új állampolgárok napjainkban kissé idősebbek, mint a kilencvenes évek elején, az utóbbi években legnagyobb (30% körüli) arányban a 30–39 éves korcsoportból kerültek ki. Az időszak elejéhez képest 2006-ig jelentősen növekedett a 60 év feletti aránya is (23% körülire mind a nők, mind a férfiak esetében). Ez a tendencia azonban 2007-től megtorpant: a 60 év feletti aránya az új állampolgárok közt az utóbbi években 10% körül mozgott.

Az új állampolgárok területi megoszlása hasonló az országban élő külföldiek területi megoszlásához, azonban kisebb eltérések mutatkoznak. A Pest megyében élők aránya kissé nagyobb (20%), a budapestieké pedig kisebb (34,5%) körökben, mint az itt tartózkodók esetében; továbbá a nyugat- és a dél-dunántúli régióban is elmarad az utóbbiakétól. Úgy tűnik, hogy azokban a régiókban, amelyeket főként nyugat-európai (elsősorban német) bevándorlók preferálnak, kisebb a törekvés a magyar állampolgárság megszerzésére.

Az állampolgárságot kapott külföldiek számát az országban tartózkodó külföldi népességéhez viszonyítva a bevándorlók ún. politikai/jogi integrációjáról kapunk képet. E tekintetben Magyarország 2009-ben a középmezőnyben volt az európai országok között, pedig az országban tartózkodó külföldieknek mindössze 3%-a kapott állampolgárságot (12. ábra). Számos nagy befogadó ország esetében (Németország, Ausztria, Spanyolország, Olaszország, Luxemburg) ez az arány 2009-ben 2% alatt volt. Ezek az országok azonban – Magyarországgal ellentétben – nagy létszámú, a fogadó népességtől nyelvi és kulturális szempontból különböző migráns népességgel rendelkeznek.

A 2010-ben bevezetett, és 2011. január 1.-jétől hatályba lépő egyszerűsített honosítás lehetővé teszi a magyar felmenőkkel rendelkezők számára, hogy magyarországi lakhely nélkül is megszerezhessék a magyar állampolgárságot. Ez mindenképpen az új állampolgárok számának növekedését eredményezi, akik viszont már nem csak a korábban bevándorlók köréből kerülhetnek ki, tehát 2011-től az országban élő külföldi népességhez viszonyított arányuk relevanciáját veszti.

12. ábra: Az állampolgárságot kapottak a külföldi népesség százalékában néhány OECD-országban, 2000 és 2009

Forrás: OECD 2011.

FOGALMAK:

Bevándorló külföldi állampolgár: a tartózkodási, letelepedési vagy bevándorlási engedélyért folyamodó külföldi állampolgár, aki Magyarországra az adott évben belépett.

Nyers bevándorlási ráta: a bevándorlóknak a fogadó népességre vetített, ezer lakosra számított aránya.

Bevándorló magyar állampolgár: az a magyar állampolgár, aki eddig külföldön élt vagy született, és letelepedési szándékkal jött Magyarországra.

Kivándorló külföldi állampolgár: tartózkodási, letelepedési vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező külföldi állampolgár, aki Magyarországot a vizsgálati szándéka nélkül elhagyta, vagy aki lejárt engedélyét nem hosszabbította meg.

Kivándorló magyar állampolgár: aki a végleges – illetve 1999-től végleges vagy ideiglenes – külföldi letelepedés szándékával hagyja el Magyarországot, és ezt be is jelenti.

Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgár: tartózkodási, letelepedési vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező külföldi állampolgár, aki az adott év január 1-jén Magyarországon tartózkodott.

Magyar állampolgárságot kapott személy: aki honosítással (ha külföldi állampolgárként született), vagy visszahonosítással (ha korábbi magyar állampolgársága megszűnt) vált magyar állampolgárrá.

HONLAPOK:

<http://portal.ksh.hu> – Központi Statisztikai Hivatal (stADAT-táblák).

<http://www.bmbah.hu> – Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal.

<http://menedek.hu> – Menedék Egyesület.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> – Eurostat (Európai Községek Statisztikai Hivatala).

<http://www.oecd.org/statisticsdata> – OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet).

IRODALOM

Gödri I. – Tóth E. F. (2010): Magyarország, Románia és Szlovákia kivándorlási folyamatai a rendszerváltozások után – eltérések és hasonlóságok. *Demográfia*, 53/ 2–3: 157–204.

Gödri I. (2011): A Magyarországon élő külföldiek jellemzőinek területi sajátosságai és ezek összefüggése a munkaerőpiaci helyzetükkel. *Demográfia*, 54/2–3: 81–120.

Gödri I. (2011): Nemek közötti eltérések a külföldi állampolgárok munkaerőpiaci helyzetében Magyarországon. In Nagy I.– Pongrácz Tné – Tóth I. Gy. (szerk.): *Szerepváltozások. Jelentés a férfiak és a nők helyzetéről 2011*. TÁRKI, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Budapest: 88–112.

Hárs Á. (2010): Migráció és munkaerőpiac Magyarországon. Tények, okok, lehetőségek. In Hárs Á. – Tóth J. (szerk.): *Változó migráció – változó környezet*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest: 15–53.

Hárs Á. (2010): Migráció harmadik országokból a statisztikai adatok tükrében. In Örkény A. – Székelyi M. (szerk.): *Az idegen Magyarország. Bevándorlók társadalmi integrációja*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest: 15–48.

Kincses Á. (2009): A Magyarországon élő külföldiek területei elhelyezkedése. *Tér és Társadalom*, 23/1: 119–131.

Kováts A. (szerk.) (2011): *Magyarrá válni. Bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest.

Melegh A. (2011): Globalizáció és migráció Magyarországon. *Educatio*, 2011/2: 166–180.

Rédei M. (2012): A Magyarországra irányuló nemzetközi migráció jellemzői az ezredfordulót követően. In: *Munkaügyi Szemle*, 56/II: 31–44.

Sárosi Annamária (2011): Az állampolgárságot kapott külföldiek jellemzése Magyarországon és az Európai Unióban. In Kováts A. (szerk.): *Magyarrá válni. Bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest: 101–126.

Tóth P. P. (2011): *Népességfejlődés és magyarság – A nemzetközi vándorlás szerepe a Kárpát-medencei magyar népességfejlődésben*. Gondolat Kiadó, Budapest.